

SOCIOLOGICKÝ VÝSKUM V DEVÍNSKEJ NOVEJ VSI

Michal Czafík, Ing. arch., PhD.
michal.czafik@stuba.sk

VÝSKUM REALIZOVANÝ V RÁMCI MWDZINÁRODNÉHO PROJEKTU REGIOGOES

Projekt **REGIOGOES** analyzuje bytovú výstavbu, sídelné špecifiká ako aj sociodemografické a stavebno – kultúrne rozvojové potenciály hraničných oblastí Bratislavy a Severného Burgenlandu. Na tomto základe boli na zvolených miestach vypracované nové inovatívne formy bývania pre rôzne vekové a sociálne skupiny a taktiež boli pre staré stavebné štruktúry navrhnuté nové funkcie. Dôležitým aspektom je tu tiež zhodnotenie a sprístupnenie stavebno – kultúrneho dedičstva pohraničného regiónu.

Program cezhraničnej spolupráce Slovenská republika - Rakúsko 2007 – 2013, Creating The Future, EFRR EÚ.

Čiastkový výstup realizovaný v roku 2014

ÚVOD

Sociologicko - architektonický výskum, realizovaný v roku 2014, sa stal východným podkladom pre budúci vývoj nových modelov bývania. Predmetným územím bola pohraničná oblasť v triangli Slovenská republika - Rakúsko - Maďarsko. Rozľahlé územie, ktoré je charakteristické rozmáhajúcou sa výstavbou rodinných a bytových domov, ale i nekoncepčnou výstavbou je skúmané z rôznych vedných odvetví. Výhodná poloha obcí a mestských častí v uvažovanom pohraničí ich predurčuje k jedinému scenáru, ktorým je nová obytná výstavba. S ňou sú späté aj ostatné činitele, ktoré ovplyvňujú existujúce prostredie. Rozmáhajúca a stále sa zintenzívňujúca doprava výrazne mení charakter územia. Nemožno hovoriť iba o individuálnej doprave, ale rovnako i o verejnej a cyklistickej. Súčasná občianska vybavenosť územia prestáva byť saturujúca a nároky nových užívateľov na nové služby sú opodstatnenejšie. Relatívne malá vzdialenosť troch hlavných miest Bratislavy, Viedne a Budapešti a ich prirodzené prírodné bohatstvo má veľký predpoklad k rozvoju medzinárodného cestovného ruchu. S tým sú spojené rôzne aktivity a trávenie voľného času. V príspevku je výskum zameraný na územie Devínskej Novej Vsi. Sú v ňom uvádzané parciálne výsledky ako čiastkový výstup z dotazníkového výskumu.

ÚLOHY A CIELE

Architektonická tvorba obytných budov je činnosť, ktorej výsledkom je návrh slúžiaci primárne ľuďom. V rámci projektu Regiogoos¹ bola realizovaná participácia ľudí na vývoji nových modelov bývania v spomenutej lokalite. Participácia prebiehala formou dotazníkového riešenia. Participácia je spôsob, ktorý umožňuje aktívnu spoluprácu s obyvateľmi, pričom aplikuje ich návrhy a podnety do reálneho riešenia. Cieľom procesu bolo nájsť nedostatky a hľadať spôsoby, ktorými možno saturovať potreby dotknutých aktérov participačného procesu.

FAKTORY DYNAMICKÉHO ROZVOJA DEVÍNSKEJ NOVEJ VSI

Pohraničný región Bratislavy možno charakterizovať ako dynamicky sa rozvíjajúcu lokalitu. Devínska Nová Ves leží v jeho severozápadnej časti v bezprostrednom kontakte k rakúskym obciam Schlosshof a Markthof. Táto výborná geografická poloha v dotyku rieky Morava a Devínskej Kobyly ju predurčuje ku kontinuálnemu rozvoju nielen z hľadiska bývania, ale i z hľadiska rozvoja cestovného ruchu. Je jednou zo 17 mestských častí hlavného mesta. Svojou rozlohou 24,2 km² a počtom obyvateľov² 15 655 sa neradí medzi najmenej a ani medzi najväčšie mestské časti, no jednoznačne k najrozvíjajúcejšie. Rozvoj Devínskej Novej Vsi (ďalej len DNV) však ovplyvňujú aj ostatné determinanty nachádzajúce sa na jej území. Ide predovšetkým o automobilové závody Volkswagen,

¹ Viac o výskumnom projekte na <http://www.regiogoos.eu/sk>, [Dostupné dňa 30.9.2015]

² Údaj platný k 1.1.2014 podľa Štatistického úradu SR. [Dostupné dňa 23.9.2015]:
<http://slovak.statistics.sk/wps/wcm/connect/5e23ea37-8b0a-457d-b91d-28bba69bbda4/Obce_2014.pdf?MOD=AJPERES>

rozvíjajúci sa developerský projekt Bory s obchodnými záujmami a navrhovanou obytnou zónou, či cyklomost spájajúci dva štáty. Významný faktorom je i železničná doprava, ktorá pretína mestskú časť pozdĺž celej jej osi. Koľajová doprava výrazne ovplyvňuje aj vizuálny charakter mestskej časti a kompozične dopĺňa jej siluetu. Všetky spomínané faktory sú v symbióze s predchádzajúcimi tvrdeniami o rozvojových potenciáloch DNV.

DOTAZNÍKOVÝ VÝSKUM, ŠTRUKTÚRA A PARCIÁLNE VÝSLEDKY

Dotazníkový výskum bol realizovaný v spomínaných 4 mestských častiach na vzorke 100 respondentov. Dotazník bol jednoznačne štruktúrovaný s úvodným popisom, jadrom a záverom. Rozdelený bol do piatich tematických celkov: bývanie, práca, voľný čas a rekreácia, doprava, demografia. Forma otázok bola uzatvorená s jednoduchým, resp. viacnásobným výberom odpovedí. Odpovede v niektorých otázkach boli odstupňované na stupnici od 1 (úplne negatívne) až do 5 (úplne pozitívne).

V nasledujúcej časti sú zobrazené a analyzované parciálne výsledky z dvoch základných otázok výskumného dotazníka, ktoré tvoria základňu pre ďalší architektonický výskum podložený reálnymi architektonickými prípadovými štúdiami vypracovanými na Ústave architektúry obytných budov Fakulty architektúry STU.

SUBURBANIZÁCIA A JEJ PREJAVY

„Suburbanizácia bola jedným z najvýraznejších a najviditeľnejších sociálno-priestorových procesov, ktoré už od polovice 20. storočia v USA a neskôr aj v rozvinutých krajinách západnej Európy a od 90. rokov aj vo väčšine strednej Európy ovplyvňuje formovanie sociálno - priestorovej situácie týchto spoločností.“³

Termín suburbanizácia je chápaný vo viacerých smeroch. Ich interpretácia je rôzna. Podľa architektky Andrei Bacovej⁴ ide o pokles obyvateľov vo vnútri jadrového mesta a následný nárast počtu obyvateľov v jeho prímestských oblastiach.

„Suburbanizácia je signálom stavu „nasýtenia“ jadrového mesta funkciami, ktoré majú veľké priestorové nároky, ale sekundárne aj vysoké nároky na dopravnú a technickú infraštruktúru. V takomto stupni vývoja sa začínajú mestá (väčšinou) nežiadúcim spôsobom rozlievať za svoje prirodzené hranice, pribúdajú im apendixy, ktoré parazitujú na mnohých jeho funkciách. V konečnom dôsledku je mestský organizmus oslabovaný, znižuje sa jeho vitalita a prirodzená obranyschponosť.“⁵

Dôvodov, prečo sa ľudia uchylujú k bývaniu v týchto lokalitách je veľa. Ide však primárne o ich výhodnú polohu voči centru mesta. Spôsob života mimo centra mesta a rôzne možnosti trávenia voľného času (životný štýl) sú faktormi, ktoré podporujú masívnu výstavbu

³ GAJDOŠ, Peter - MORAVANSKÁ, Katarína: SUBurbanizácia a jej podoby na Slovensku. Bratislava: VEDA, 2011. s.9 ISBN 978-80-85544-67-1

⁴ BACOVÁ, Andrea: Suburbanizačný proces Bratislavy / Der Suburbanisierungsprozess in Bratislava. Prípadová výskumná štúdia, FASTU, 2009, s. 3

⁵ BACOVÁ, Andrea. Suburbanizačný proces Bratislavy / Der Suburbanisierungsprozess in Bratislava. Prípadová výskumná štúdia, FASTU, 2009, s. 2

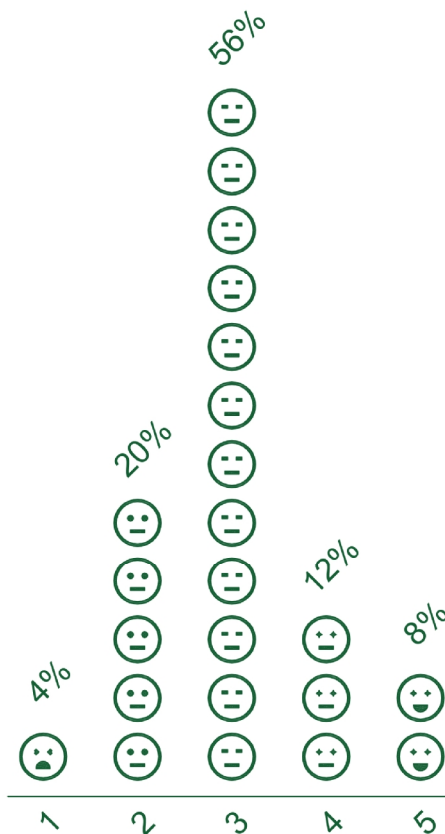
obytných stavieb. V nasledujúcej časti odhalíme vnímanie novej výstavby očami dotknutých obyvateľov.

1. Ako hodnotíte rozvoj mestskej časti v posledných rokoch z hľadiska výstavby rodinných domov a bytových domov?

Respondenti prejavili viac negatívny postoj ku kvalite rozvoja nových obytných štruktúr. Potvrďuje to viacero znakov, ktoré sú pre ľudí bez architektonického vzdelania ťažko odborne identifikovateľné, ale pociťovo vnímateľné. Prvým urbanistickým znakom je urbanistická nekvalita. Platí to predovšetkým pre výstavbu rodinných domov. Rodinné domy osadené do existujúceho prostredia sa správajú konzervatívne, uzatvárajú sa do priestoru dvora, uzatvárajú sa pred okolím vysokými oploteniami. Negatívne vnímaná je výstavba ulíc privátneho charakteru (často uzatváraných rampami, bránami a pod.).

Súčasná výstavba tak zvyšuje sociálnu izoláciu od pôvodnej zástavby. Druhým znakom je ich samotné tvarovanie, čiže popieranie pôvodných výrazových a

kompozičných prvkov stvárnenia typické pre danú lokalitu a genius loci, časté sú prejavy katalogizácie v architektúre rodinných domov. Tretím znakom je nerešpektovanie potrieb spojených s bývaním, a to nedostatočná komplexnosť funkcií bývania, absencia kvalitných a funkčne plnohodnotných verejných priestorov s vybavenosťou, ktorá by slúžila na aktívne sociálne kontakty užívateľov.

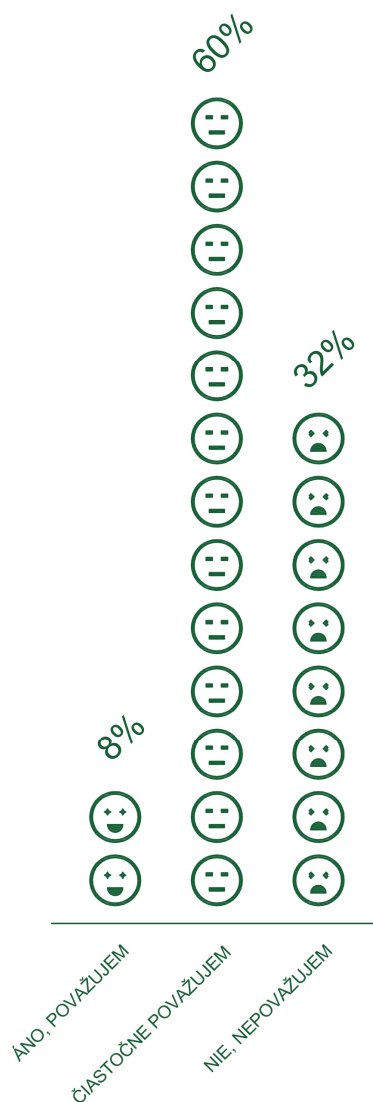
2. Považujete súčasnú narastajúcu výstavbu za prostriedok zvyšovania kvality života vo vašej mestskej časti?

Výraz architektonického stvárnenia obytných budov, predovšetkým rodinných domov v suburbánných oblastiach hlavného mesta je značne individuálny, projektovaný na mieru konkrétnemu užívateľovi. Tento fakt platí a berieme ho ako samozrejmosť. Vizúálne vnímanie architektonických trendov odzrkadľujúcich sa na architektúre objektov sa nesie každým časovým obdobím. Faktorom, ktorý spôsobuje primárne emocionálny dojem a vyvoláva emotívne reakcie na užívateľa je verejný priestor obytných zón, ulíc a pod. Jeho výpovedná hodnota najviac ovplyvňuje človeka, pretože sa dotýka všetkých.

„Ak uvažujeme o verejných priestoroch ako o fenoméne dôležitom pre náš život, prvé, čo sa nám vynorí, sú obrazy, pocity a zážitky formované našou osobnou skúsenosťou. Pritom

často sami nie sme tí, ktorí môžu ľubovoľne verejné priestory formovať, hoci ich naplníme, osídľujeme a „žijeme“ ich. Akoby tu niekde existovala priepasť medzi nami, užívateľmi a tými druhými – plánovačmi a tvorcami verejných priestorov – miestnou samosprávou, politikmi, dopravnými inžiniermi, investormi, architektmi a urbanistami; priepasť medzi tzv. laikmi a expertmi.“⁶

Kvalitný verejný priestor saturujúci požiadavky rezidentov je považovaný za prostriedok zvyšovania kvality života. V realizovanom výskume bola tento fakt overovaný. Z výsledkov výskumu možno konštatovať, že prevažná časť respondentov zastáva neutrálny postoj k súčasným trendom. Len malé percento (8%) považuje výstavbu za pozitívum a za prostriedok zvyšujúci kvalitu prostredia. Myslia si to predovšetkým respondenti, ktorí obývajú tieto lokality, plánujú v nich budúci život, resp. v ktorých bývajú ich rodinní príslušníci. Ostatní respondenti, t.j. 32% opýtaných je presvedčených, že súčasné koncepcie nevedú k zvyšovaniu kvality obytného prostredia. Sú to respondenti, ktorí sú výstavbou priamo dotknutí, majú k nej blízky vzťah (bývajú v blízkosti), a sú pôvodnými obyvateľmi existujúcich obytných zón. Neutrálny postoj k problematike mala prevažná väčšina respondentov (60%). Ide o skupinu, ktorá považuje novú výstavbu za možnosť príchodu nových služieb do ich lokality a zároveň prinesie viac možností trávenia voľného času. Za negatívum považuje najmä kvalitu verejných priestorov. Tá nesaturuje ich požiadavky.

ZHRNUTIE

Parciálne výsledky výskumu, realizovaného v DNV preukázali dva základné fakty. Prvým je, že obyvatelia nehodnotia kladne súčasnú narastajúcu výstavbu rodinných a bytových domov. Dôvodov je viacero, no ide predovšetkým o spomínanú nekonceptnosť v územnom plánovaní. Druhým faktom je, že súčasnú narastajúcu výstavbu nepovažujú za prostriedok zvyšovania kvality obytného prostredia. Týka sa to

⁶ MIKOVÁ, K., PAULÍKOVÁ, M., PAULINIOVÁ, Z.. Verejné priestory. Ako tvorí priestory s príbehom, pre ľudí s ľuďmi. Banská Bystrica: Ekopolis, 2010. s.9 ISBN 978-80-89505-00-5

predovšetkým tvorby verejných priestorov. Verejné priestory a obytné ulice menia mierku, strácajú proporciu, chovajú sa k užívateľovi introvertne.

Rozvojové potenciály priľahlých pohraničných regiónov však ponúkajú stále nové možnosti. Je len úlohou ľudskej zodpovednosti a odbornej schopnosti urbanistu a architekta preniesť požiadavky dotknutého obyvateľstva napríklad i formou participácie do reálnych riešení saturujúcich ich požiadavky. Participačný proces sa ukazuje ako jeden z najdôležitejších nástrojov pre tvorbu budúcich riešení obytných ulíc, obytných zón, či verejných priestorov...

Michal Czafík, Ing. arch., PhD.

Michal Czafík ukončil vysokoškolské štúdium (2011) na Fakulte architektúry STU v Bratislave, kde rovnako obhájil dizertačnú prácu (2014). Aktívne pracuje ako pedagóg na Ústave architektúry obytných budov. Zaoberá sa predovšetkým výskumom a problematikou sociálneho bývania s užšou profiláciou na bývanie ľudí bez domova a participáciou pri tvorbe obytného prostredia. Prednáša a pedagogicky pôsobí v teoretických i praktických predmetoch. Autorove doterajšie portfólio zahŕňa publikované vedecké články, účasť v medzinárodnej grantovej úlohe, recenzie architektonických diel, ako i viacero realizovaných architektonických projektov. Bol účastníkom mnohých konferencií doma i v zahraničí. Ministerstvo dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja ho menovalo (2015) za člena odbornej poroty pre posudzovania cenovo dostupného bývania na Slovensku.